

ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ОПЕРУВАННЯ ПОХІДНИМИ ДІЄСЛОВАМИ ДАВНЬОГРЕЦЬКОЇ МОВИ ТА ІНТЕГРУВАННЯ ЇХ В УМІННЯ ЧИТАННЯ

А Розглядаються особливості педагогічної технології навчання похідних дієслів давньогрецької мови, а саме: формування рецептивних лексичних навичок, потенціального словника, рецептивних граматичних навичок, соціокультурних знань, навичок і вмінь читання; розкриті сутність, мета, особливості етапності навчання похідних дієслів; розроблені прийоми реалізації етапів автоматизації мовленнєвих дій студентів із новими лексичними одиницями; впровадження комплексу вправ і завдань, релевантних психології формування лексичних навичок, мнемо-когнітивним процесам у свідомості студентів, етапності формування розумових дій, дидактичним і методичним принципам навчання.

Ключові слова: вправа, давньогрецька мова, дериваційно-гніздовий принцип, навичка, похідні дієслова, технологія навчання.

Постановка проблеми. Услід за Р.А. Минайловим, під технологією навчання розуміємо педагогічну діяльність, яка реалізує науково обґрунтований проект дидактичного процесу й володіє вищим ступенем ефективності, надійності й гарантованості результату, ніж це має місце при традиційних моделях навчання; логічно структурований дидактичний процес, який протікає під впливом певних педагогічних умов і забезпечує прогнозований результат [5].

Педагогічна технологія являє собою змістовну техніку реалізації навчального процесу [2], що є актуальним під час навчання похідних дієслів давньогрецької мови.

Технологія навчання включає в себе застосування алгоритму формування рецептивних і продуктивних навичок володіння лексикою, створеного з урахуванням когнітивних, перцептивних і комунікативних особливостей студентів [1].

Технологія формування лексичних навичок передбачає насамперед визначення етапів і впровадження комплексів вправ і завдань, релевантних психології формування лексичної навички, мнемо-когнітивним процесам у свідомості студентів, етапності формування розумових дій, дидактичним і методичним принципам навчання.

Навчання похідних дієслів давньогрецької мови передбачає інтегроване формування рецептивних лексичних навичок, потенціального словника, рецептивних граматичних навичок, соціокультурних знань і навичок, умінь читання.

Аналіз останніх досліджень. У методиці навчання лексики існують певні досягнення у розробленні та впровадженні технологій формування лексичних навичок. Так, З.К.Соломко, виділивши три етапи навчання лексики, обґрунтовує, що на першому етапі (презентація, семантизація і первинне закріплення) повинне відбуватися «створення звукового, графічного й семантичного образів лексичної одиниці, перевірка, повторення й поглиблення лексичних знань. На другому етапі (автоматизація мовленнєвих дій студентів із новими лексичними одиницями) відбувається формування навичок оперування лексичними одиницями на рівні слова / словоформи, вільного та стійкого словосполучення, речення; на рівні міні-тексту (діалогічної та понадфразової єдності). На третьому етапі (вдосконалення лексичних навичок) відбувається вдосконалення рецептивних лексичних навичок та їхнього інтегрування в уміння читання [9, с. 38]. Такої ж етапності у навчанні лексики дотримуються й інші науковці, зокрема С.В.Смоліна, А.Й.Гордєєва, С.Ф.Шатілов.

Метою статті є розроблення технології навчання

похідних дієслів як лексичних одиниць давньогрецької мови, розроблення алгоритму їхнього ефективного вивчення, запам'ятовування та інтегрування в читання автентичних текстів.

Основний зміст дослідження. Перш ніж перейти до розроблення методичних прийомів реалізації етапів автоматизації мовленнєвих дій студентів-класиків із новими лексичними одиницями (префіксальними дієсловами) та удосконалення лексичних навичок із подальшим інтегруванням їх у вміння читання, вважаємо за необхідне виділити основні засади навчання лексики майбутніх філологів:

1. Навчання похідних слів доцільно організовувати за *дериваційно-гніздовим принципом*. У методиці навчання сучасних іноземних мов домінуючим є тематичний принцип організації та навчання лексики, який не може бути застосований у навчанні класичних мов, оскільки реалії тогочасного життя та побуту настільки віддалені від сьогодення, що малоймовірно виявляється можливість організації процесу навчання за тематичною вертикаллю, до того ж її не можна реалізувати в повному обсязі, оскільки не навчаємо студентів говорити класичними мовами, а лише читати тексти.

2. Навчання похідних слів вважаємо доцільним організовувати *відповідно до етапів і психологічних засад формування навички*. Аналіз методичної та психологічної літератури показав: а) мовленнєво-руховий аналізатор є провідним у навчанні всіх видів мовленнєвої діяльності [6]; б) звукомоторні образи мовного та мовленнєвого матеріалу є основою для подальшого формування всіх видів мовленнєвої діяльності [3; с. 4]; з написаного вище випливає, що в) в навчанні похідних дієслів формування репродуктивної лексичної навички повинне мати місце, і воно має випереджати формування рецептивної; г) основною метою навчання похідних слів класичних мов в умовах рецептивного білінгвізму залишається формування рецептивних лексичних навичок, однак воно здійснюється на базі репродуктивних.

3. Услід за Н.К.Скляренко, вважаємо, що «вправи є головним методичним засобом організації, управління та удосконалення навчальної діяльності, а правильно побудовані серії вправ роблять процес навчання раціональним, цілеспрямованим, комунікативним і результативним» [8].

Вправи повинні відповідати принципам активності, взаємопов'язаного навчання аспектів іноземної мови за домінуючої ролі одного з них, співвивчення іноземної мови та іноземної культури, урахування рідної мови (зіставності), інтегрованого навчання аспектів іноземної

мови (лексики, фонетики, граматики); вправи повинні складатися з інструктивної, виконавчої та контрольної частини; аспекtnі вправи повинні бути зорієнтовані на читання як єдиний вид мовленнєвої діяльності, яким повинні оволодіти студенти-класики; вправи повинні стимулювати студентів до самоаналізу способів виконання вправи, власного результату успішності виконання запропонованої вправи; вправи мають розвивати здатність студентів використовувати навчальні стратегії для оптимізації навчання іноземної мови; зміст, послідовність і завдання вправ повинні відповідати етапам формування навички; вправи повинні бути адекватні процесу читання.

До кожного етапу навчання похідних дієслів давньогрецької мови нами були розроблені відповідні вправи. В умовах дериваційно-гніздового принципу організації навчання похідних дієслів першим етапом доречним є навчання словотвірного гнізда з опанування студентами словокореня – непохідного дієслова (маємо на увазі безпрефіксального).

Наведемо зразок некоммуникативної лексичної двомовної аспектної вправи та лексичної некоммуникативної аспектної аналітико-синтетичної вправи.

Вправа 1. Прочитайте речення. Підкресліть (випишіть) незнайомі дієслова, перекладіть речення. Проговоріть невідомі дієслова і запам'ятайте їх. Назвіть (випишіть) синоніми/антоніми до поданих слів.

Мета вправи: ознайомити зі звукографічними образами нових слів, їхнім значенням; забезпечити імітацію, запам'ятання нових слів, їхніх парадигматичних зв'язків.

Вправа 2. Прочитайте словникову статтю (наприклад, дієслова βιάω, βλέπω, λαμβάνω, παρασκευάζομαι). Визначте загальне лексичне значення цих слів.

Мета вправи: первинне узагальнення семантики полісеманта, формування знань про загальне лексичне значення полісеманта.

Другим етапом є навчання похідних слів, семантично вивідних: слів, семантика яких мотивується семами префікса та кореня. Цей етап роботи спрямований на формування потенціального словника.

Для цього етапу пропонуємо лексичну двомовну некоммуникативну вправу на переклад дериватів.

Вправа 3. Прочитайте та перекладіть подані пари дієслів, визначте, чи впливає значення префікса на зміну значення дієслова.

Αἰθρίαῶ (ἀέρα) – συν-αἰθρίαῶ, βοάω – ἀνα-βοάω, ἀγγέλλω – ἀν-αγγέλλω, λαλέω – κατα-λαλέω, ἀλγέω – κατ-αλγέω.

Мета вправи: формування знань слів із нейтральною семою префікса, формування навичок ігнорування семи префікса й кореня.

Третім етапом буде навчання дієслів із полісемантичними префіксами. Це дієслова, значення яких зумовлені виключно контекстом і тому необхідно застосувати прийом мовленнєвої здогадки.

Вправи цього етапу спрямовані на формування знань і первинних умінь встановлення семантичного поля похідного полісеманта. Наступним кроком має стати автоматизація навичок визначення семантики дериватів. Для цього пропонуємо вправи на підстановку з опорою на переклад і без опори на переклад, метою яких є формування навичок співвіднесення семантики слова у когезійних і когерентних зв'язках.

Вправа 4. Прочитайте словосполучення/речення, перекладіть. Зверніть увагу на значення підкреслених дієслів.

Καταλέγω τῶν ἀσπῶν, καταλέγω τῶν Σκυθέων τὴν ἀπορίαν, καταλέγω εἰς κατάλογον, στρατεύεσθαι, καταλέγεσθαι,

διαλέγω κριθάς καὶ πυρούς καὶ ὄσπρια, τὰ διαλέγω ὑγιῆ καὶ τὰ μὴ, διαλέγω τῆς κατασκευῆς τὰ πολυτελέστατα καὶ τὰ δυνατὰ κομίζεσθαι. ἀλλ' οὐδὲν κωλύει, ἔφη, ἀλλὰ διαλέγου καὶ μάθε πρῶτον τίνας εἰσὶν (Ξεν.).

Мета вправи: формування у студентів навичок розпізнавання та розуміння полісемантів у контексті.

Вправа 5. Визначте, з якими фразами в правій колонці співвідносяться слова в лівій колонці.

1	εἰσβάλλω (вкидати)	Α	ταῖς πόλεσιν ἐρούματα
2	ἀναβάλλω (садити)	Б	τινὰ ἐπὶ τὸν ἵππον
3	περιβάλλω (одягатися)	В	τῶν Μηδικῶν πῖλων
4	περιβάλλεσθαι (зводити укріплення)	Г	ἐν ἱματίοις λευκοῖς
5	ὑποβαλεῖν (підстилати)	Д	τινὰ εἰς ἀπρόοπτον πῆμα

Вправи 4, 5 передбачають підстановку: а) полісеманта в речення; б) прийменників, які з ним можуть вживатися і впливають на його значення в реченні; в) іменників (у вільних і сталих словосполученнях), які впливають на значення полісеманта.

Четвертим етапом є навчання дієслів із префіксами, що змінюють семантику кореневого дієслова, але не мотивують її, та дієслів із ініціальними кореневими складами, омонімічними з префіксами. Ця група дієслів варта уваги, адже вона викликає внутрішньомовну інтерференцію – перенесення акумульованої семантики префікса і кореня на дериват. Оскільки ця група слів виходить за межі потенціального словника, їх необхідно вивчати як частину пасивного словника. Тому мовні та мовленнєві опори у цьому випадку не будуть дієвими. Процес навчання таких слів розпочинається з їхнього добору та семантизації (система дій, пов'язана з розкриттям значення слова, тобто встановлення взаємозв'язку між формою слова і вираженим ним поняттям, предметом, явищем [7]): викладач подає реєстр широко вживаних лексем, значення яких не є результатом інтегрування семи префікса та кореня, та лексем з ініціальними кореневими складами, омонімічними з префіксами. Після семантизації необхідно навчити студентів відмежовувати ці дієслова від дієслів того ж самого словотвірного гнізда, до якого належить не мотивоване семою префікса слово (або з ініціальними кореневими складами, омонімічними з префіксами), та від дієслів, які мають спільні префікси.

Для формування навичок розрізнення та семантизації пропонуємо лексичну некоммуникативну аналітичну вправу на рівні слова.

Вправа 6. Прочитайте слова, випишіть у дві колонки: 1) слова, у яких виділені частини є префіксами; 2) слова, у яких виділені частини не є префіксами. Перекладіть і запам'ятайте ці слова.

Мета вправи: ознайомити студентів зі словами, які мають ініціальні кореневі склади, омонімічні з префіксами, формувати навички семантизації цих слів та відмежування від слів з префіксами.

Προβατεύω, ἀγινέω, ὑπνώω, ὑποβαίνω, ὑπνώπτω, ὑπολαμβάνω, ὑπτιάζω, ὑπτίω, περκαῶ, περονάω, πέρθω, περαίνω, περιάπτω.

На п'ятому етапі переходимо до навчання конотативних значень похідних дієслів (оцінно-емотивної та метафоричної семантики), які не виводяться із семи префікса. Це деривати, які називають дії та процеси, надаючи їм значення погано-нейтрально-добре; а також емоції та відчуття безнадійності, вагання, страху, співчуття, глузливості, захоплення, осуду, гніву, гонористості, стурбованості, смутку, розкаяння, гордості, жалю, здивування, недовіри, насолоди, злості, зловтіхи, уваги, не-

спокою, нехтування, збентеженості, огиди, ганьби тощо. Студенти повинні запам'ятати конотативні значення дериватів і могли визначити їх у процесі читання, а також наблизитися до розуміння оцінно-емотивної складової мовної картини світу давніх еллінів.

Формування навичок встановлення конотативних значень полісемантів варто розпочати з виконання лексичних некомунікативних вправ на аналіз оцінно-емотивного та переносного компонента семантики полісемантів на рівні слова. Уже на рівні слова ми не просто знайомимо студента зі вказаними значеннями, а формуємо уявлення про оцінно-емотивну та логіко-поняттєву складові мовної картини світу давніх еллінів. Для цього пропонуємо вправи на зразок наступної.

Вправа 7. Прочитайте слова, проаналізуйте за словником їхнє лексичне значення, зверніть увагу на: 1) їхні переносні значення; 2) які емоційні стани вони називають, яке місце займають в ієрархії погано-нейтрально-добре. Поміркуйте, яка логіка набуття словом саме таких оцінно-емотивних та метафоричних значень.

Зразок:

Ἐπι-βλέπω – (пильно) дивитися, дивитися, спостерігати; дивитися із задрістю, заздрити; ἀναφυσάω – дути на гору, видувати; вивергати лаву; робитися пихатим;

Ἐπιβλέπω, ἀναφυσάω, ἀποτύπτομαι, διαμελετάω, μεταγράφω, μεταγυρεύω, ὑποβλέπω, ὑπογνάμπτω, ὑποθωπεύω, καταβαρέω, ὑποσταχόμαι, ὑποπερκαίω, καταγυγάρτιζω, ἀνακόπτω, συνανακόπτω, ἐκβράζω, μετακαθίζω, περιαντλέω, ἀναδέρω, ἀναερτάω.

Мета вправи: формування знань про оцінно та емотивно забарвлені семи полісемантів, їхнє метафоричне значення, уявлення про логіку набуття словом оцінноемотивних і метафоричних значень, уміння інтерпретації цих значень.

Шостим етапом у навчанні похідних дієслів є етап інтегрування лексичних і граматичних рецептивних навичок у вміння аналітичного та синтетичного читання.

Вправа 8. Прочитайте й перекладіть текст, виконайте лексико-граматичний аналіз підкреслених слів (аналіз включає наведені вище компоненти).

Ἡνίκα δ' ἦν ἀμφὶ τὴν τελευταίαν φυλακὴν καὶ ἐλείπετο τῆς νυκτὸς ὅσον σκοταῖος διελθεῖν τὸ πεδίον, τρηκαῦτα ἀναστάντες ἀπὸ παραγυγέσεως πορευόμενοι ἀφικνοῦνται ἅμα τῇ ἡμέρᾳ πρὸς τὸ ὄρος. Ἐνθα δὲ Χειρίσοφος μὲν ἤγειτο τοῦ στρατεύματος λαβῶν

Чеп'якова И. Ю. Технология формирования навыков оперирования производными глаголами древнегреческого языка и интегрирования их в умение чтения.

А Рассматриваются особенности педагогической технологии обучения производным глаголам древнегреческого языка, а именно: формирование рецептивных лексических навыков, потенциального словаря, рецептивных грамматических навыков, социокультурных знаний и навыков и умений чтения; раскрыты суть, цель, особенности этапности обучения производных глаголов; разработаны приёмы реализации этапов автоматизации речевых действий студентов с новыми лексическими единицами; введены комплексы упражнений и заданий, релевантные психологии формирования лексических навыков, мнемико-когнитивным процессам в сознании студентов, этапности формирования умственной активности, дидактическим и методическим принципам обучения.

Ключевые слова: деривационно-гнездовой принцип; древнегреческий язык; навык; производные глаголы; технология обучения; упражнение.

Чеп'якова I. Y. The technology of subskills formation of Ancient Greek derivative verbs operating and their integration to the reading skills.

S The article considers the features of educational technology of Ancient Greek derivative verbs teaching, such as: the formation of receptive lexical subskills, potential vocabulary, receptive grammatical subskills, socio-cultural knowledge and subskills and reading skills; it shows the main point, aim, features of step-by-step derivative verbs teaching; it develops the ways of realization of automation stages of students speech acts with new lexical units; it introduces sets of exercises and assignments, which are relevant to the psychology of lexical subskills formation, to the mnemonic and cognitive processes in the minds of students, to the stages of mental activity formation, to the didactic and methodological principles of teaching.

Key words: Ancient Greek language; derivational and run-on layout; subskill, derivative verbs; educational technology; exercise.

τὸ ἀμφ' αὐτὸν καὶ τοὺς γυμνήτας πάντας, Ξενοφῶν δὲ σὺν τοῖς ὀπισθοφύλαξι ὀπίταις εἶπετο οὐδένα ἔχων γυμνήτα· οὐδεὶς γὰρ κίνδυνος ἐδόκει εἶναι μὴ τις ἄνω πορευομένων ἐκ τοῦ ὀπισθεν εἰσποῖτο. καὶ ἐπὶ μὲν τὸ ἄκρον ἀναβαίνει Χειρίσοφος πρὶν τινας αἰσθῆσθαι τῶν πολεμίων· ἔπειτα δ' ὕφηγείτο· ἐφέπετο δὲ αἰεὶ τὸ ὑπερβάλλον τοῦ στρατεύματος εἰς τὰς κόμας τὰς ἐν τοῖς ἄγκεσὶ τε καὶ μυχοῖς τῶν ὄρέων. ἔνθα δὲ οἱ μὲν Καρδοῦχοι ἐκλιπόντες τὰς οἰκίας ἔχοντες καὶ γυναῖκας καὶ παῖδας ἐφευγον ἐπὶ τὰ ὄρη. τὰ δὲ ἐπιτήδεια πολλὰ ἦν λαμβάνειν, ἦσαν δὲ καὶ χαλκώμασι παμπόλλοις κατεσκευασμένοι αἱ οἰκίαι, ὧν οὐδὲν ἔφερον οἱ Ἕλληνες, οὐδὲ τοὺς ἀνθρώπους ἐδίωκον, ὑποφειδόμενοι, εἰ πως ἐθελήσειαν οἱ Καρδοῦχοι διεναι αὐτοὺς ὡς διὰ φιλίας τῆς χώρας, ἐπεὶ περ βασιλεὶ πολεμιοὶ ἦσαν (Ξεν. 4.1.5–4.1.8).

Мета вправи: закріплення лексичних і граматичних навичок оперування похідними дієсловами та їх інтегрування в уміння читання, формування вміння читання з повним розумінням інформації.

Висновок. Отже, навчання лексичної семантики похідних дієслів давньогрецької мови має гніздовий принцип і здійснюється у шість етапів.

Методика навчання цих одиниць в умовах рецептивного білінгвізму базується на передуванні формування репродуктивних навичок рецептивним. Для ефективного навчання лексики головним методичним засобом у технології навчання нами були обрані вправи.

У подальшій перспективі плануємо дослідження та розроблення інших видів завдань і вправ, насамперед під час синтетичного та аналітичного читання.

Список використаних джерел

- Аносова, Н.Э. Технология формирования общенаучной иноязычной лексической компетенции студентов технического вуза: на материале английского языка : дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» // Наталия Эдуардовна Аносова. – Санкт-Петербург, 2009. – 233 с.
- Беспалько, В.П. Слагаемые педагогической технологии [Текст] / В.П. Беспалько. – Москва : Педагогика, 1989. – 192 с.
- Железняк, В.М. К проблеме соотношения устной речи и чтения на начальном этапе обучения иностранным языкам / В.М. Железняк // ИЯШ, 1961. – №2. – С. 11–17.
- Жинкин, Н.И. Механизмы речи / Н.И. Жинкин. – Москва : Изд-во Академии пед. наук, 1958. – 378 с.
- Минайлов, Р.А. Технологии обучения в образовательном процессе [Электронный ресурс] / Р.А. Минайлов – Режим доступа : <http://www.rae.ru/forum2012/290/2072>
- Павлов, И.Л. Лекции о работе больших полушарий головного мозга / И.Л. Павлов / ред. и станда акад. К.М. Быкова. – Ленинград : Изд-во Академии наук СССР, 1949. – 476 с.
- Ростовцева, В.М. Формирование языковой компетенции субъектов высшей школы на материале второго иностранного языка / В.М. Ростовцева, Н.А. Качалов // Вестник Томского гос.ун-та. – 2006. – Выпуск № 291. – С. 249–254.
- Скляренко, Н.К. Сучасні вимоги до вправ для формування іншомовних мовленнєвих навичок та вміння / Н.К. Скляренко // Іноземні мови сьогодні і завтра: тези конференції. – Тернопіль : ТДПУ ім. В. Гнатюка, 1999. – С. 96–98.
- Соломко, З.К. Комп'ютерні вправи для формування та вдосконалення німецькомовної рецептивної лексичної компетенції майбутніх юристів у процесі самостійної роботи [Текст] / З.К. Соломко // Іноземні мови. – 2013. – № 2. – С. 35–42.

Дата надходження авторського оригіналу : 10.01.2015